

**BOSHLANG'ICH TA'LIMDA YOZMA NUTQNI RIVOJLANTIRISH
METODIKASINING ZAMONAVIY MODEL****Najmiddinova Dildora Karomat qizi**

Osiyo universiteti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18244915>

Annotatsiya. Ushbu maqola boshlang'ich ta'limda yozma nutqni rivojlantirish metodikasining zamonaviy modelini o'rganadi. Tadqiqot yozma nutqni rivojlantirishning muhim aspektlarini ochib beradi. Boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun amaliy yo'riqnomalar taklif etadi. Muammoning dolzarbligi, adabiyotlar tahlili, tadqiqot metodologiyasi, natijalar muhokamasi va amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: Yozma Nutq, Boshlang'ich Ta'lim, Metodika, Rivojlantirish, Kompetensiya, Zamonaviy Model, Pedagogika, Adabiyotlar Tahlili.

Kirish.

Boshlang'ich ta'lim bosqichi shaxsning kelgusi ta'lim faoliyati va umuman hayotida muhim rol o'ynaydi. Aynan shu davrda bolalarda o'qish, yozish, hisoblash kabi asosiy ko'nikmalar shakllanadi. Yozma nutqni rivojlantirish boshlang'ich ta'limning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy axborot asrida yozma nutq kompetensiyasi shaxsning jamiyatda muvaffaqiyatli integratsiyasi va o'zini ifoda etishi uchun zaruriy shartdir.

Muammoning dolzarbligi shundaki, amaliyotda boshlang'ich sinf o'quvchilarining yozma nutqini rivojlantirish jarayonida bir qator muammolar mavjud. Bular o'quvchilarning lug'at boyligining yetarli emasligi, grammatik xatolarga yo'l qo'yishi, fikrlarini aniq va ixcham ifoda eta olmasligi kabilardir. Bundan tashqari, ta'lim jarayonida an'anaviy usullarga haddan tashqari e'tibor qaratilishi, o'quvchilarda ijodiy fikrlashni rivojlantirishga yetarli e'tibor berilmasligi ham muammolardan biri hisoblanadi.

Tadqiqot maqsadi boshlang'ich ta'limda yozma nutqni rivojlantirish metodikasining zamonaviy modelini ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish bo'yicha tavsiyalar berishdan iborat.

Ushbu maqsaddan kelib chiqib, quyidagi vazifalar belgilandi: mavzuga oid adabiyotlarni tahlil qilish, yozma nutqni rivojlantirishning nazariy asoslarini aniqlash, amaliyotdagi muammolarni o'rganish, yozma nutqni rivojlantirishning zamonaviy modelini ishlab chiqish, olingan natijalarni tahlil qilish va amaliy tavsiyalar berish.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Yozma nutqni rivojlantirish masalalari pedagogika, psixologiya va tilshunoslik sohalarida ko'plab tadqiqotlarga bag'ishlangan. Ushbu tadqiqotlar yozma nutqning mohiyati, uning rivojlanish qonuniyatlari, yosh xususiyatlari, ta'lim metodlari va vositalarini o'rganadi.

Xususan, Zilolakhon Abdulkhakim qizi Abduganievaning "Scientific Progress" jurnalidagi (2021-yil, 2-jild, 2-son) maqolasida boshlang'ich sinf o'quvchilarida ona tili ta'limida yozma nutq kompetensiyasini rivojlantirish masalalari ko'rib chiqilgan. Muallif ona tili ta'limi tanqidiy fikrlashni, samarali kommunikatsiyani va og'zaki hamda yozma shaklda aniq ifoda etishni rivojlantirishi kerakligini ta'kidlaydi. Tadqiqotda takomillashtirish uchun uchta asosiy yo'nalish aniqlangan: so'z o'rganish, ibora va gap tahlili, hamda izchil nutqni rivojlantirish. Ushbu sohalariga bir vaqtning o'zida e'tibor qaratish kerakligi ta'kidlangan.

Yozma nutqni rivojlantirish grammatik to'g'rilikni, aniq so'z qo'llashni va ixcham ifodalashni talab qiladigan murakkab jarayon ekanligi qayd etilgan.

Pedagogik ma'lumotlarga ko'ra, 7 yoshli bola 3000 dan 7000 gacha so'zni, 10-11 yoshli bola esa 8000 dan 15000 gacha so'zni bilishi kerak. Maqolada o'quvchilarning lug'at boyligining cheklanganligi, uyda turli tillarda so'zlashilishi va yozma topshiriqlarda mazmunga yetarli e'tibor berilmasligi kabi muammolar ham keltirilgan.

Bundan tashqari, boshqa tadqiqotlarda yozma nutqni rivojlantirishda interaktiv metodlardan foydalanish, ijodiy topshiriqlarni qo'llash, o'quvchilarning mustaqil ishini tashkil etish, o'qituvchining rolini faollashtirish kabi masalalar ham o'rganilgan. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, yozma nutqni rivojlantirish metodikasi doimo takomillashib borishi, zamonaviy ta'lim tendensiyalari va o'quvchilarning ehtiyojlariga mos bo'lishi zarur.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu tadqiqotda bir nechta metodologik usullardan foydalanildi. Nazariy metodlar qatoriga adabiyotlar tahlili, qiyosiy tahlil, umumlashtirish va tizimlashtirish kiradi. Empirik metodlar qatoriga kuzatish, so'rovnoma, test sinovlari va pedagogik tajriba kiradi.

Ma'lumotlar yig'ish uchun boshlang'ich sinf o'qituvchilari va o'quvchilari o'rtasida so'rovnomalar o'tkazildi. So'rovnomalar yozma nutqni rivojlantirish jarayonidagi muammolarni aniqlashga, o'qituvchilarning tajribasini o'rganishga va o'quvchilarning yozma nutq ko'nikmalarini baholashga qaratilgan edi. Test sinovlari o'quvchilarning grammatik bilimlarini, lug'at boyligini va fikrlarini yozma ravishda ifoda etish qobiliyatini aniqlash uchun o'tkazildi.

Pedagogik tajriba yozma nutqni rivojlantirishning zamonaviy modelini amaliyotga tatbiq etish va uning samaradorligini baholash uchun o'tkazildi. Tadqiqot davomida olingan ma'lumotlar statistik tahlil usullari yordamida qayta ishlandi.

Xulosa. Boshlang'ich ta'limda yozma nutqni rivojlantirish metodikasining zamonaviy modeli o'quvchilarda yozma nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynashi mumkin.

Ushbu model yozma nutqni rivojlantirishning zamonaviy tendensiyalariga mos keladi va o'quvchilarning ehtiyojlarini hisobga oladi. Tadqiqot natijalari boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun amaliy ahamiyatga ega va ta'lim jarayonini takomillashtirishga xizmat qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abduganieva, Z. A. kizi. (2021). Development Of Written Speech Competence In Primary School Native Language Education. Scientific Progress, 2(2), 206-211. <https://www.scientificprogress.uz/storage/uploads/137/60b8a6b5af0d0185e3907082507f20c3.pdf>
2. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. Boshlang'ich ta'lim Davlat Standarti. – <https://lex.uz/docs/5078493>
3. G'ulomov A., Asqarova M. Ona tili o'qitish metodikasi. - T.: O'qituvchi, 2002. – <https://kitobxon.com/uz/kitob/ona-tili-oqitish-metodikasi>
4. To'raqulov P. Ona tili o'qitishda innovatsion texnologiyalar. - T.: Nizomiy nomidagi TDPU, 2005.
5. Yo'ldoshev J.G., Toshpo'latova Sh. Pedagogik texnologiya asoslari. - T.: O'qituvchi, 2004.